Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (teine koda)

19. detsember 2024*

Eelotsusetaotlus – Varjupaigapoliitika – Määrus (EL) nr 604/2013 – Artikli 3 lõige 2 – Varjupaigataotleja üleandmine rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest vastutavale liikmesriigile – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 4 – Ebainimliku või alandava kohtlemise oht – Vastutavas liikmesriigis varjupaigamenetluse ja taotlejate vastuvõtutingimuste süsteemsetest puudustest tuleneva ebainimliku või alandava kohtlemise reaalse ohu tõendamise vahendid ja standard – Varjupaigataotlejate vastu- ja tagasivõtmise peatamine vastutava liikmesriigi poolt

Liidetud kohtuasjades C-185/24 ja C-189/24 [Tudmur] [i],

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Oberverwaltungsgericht für das Land Nordrhein-Westfaleni (Nordrhein-Westfaleni liidumaa kõrgeim halduskohus, Saksamaa) 14. veebruari 2024. aasta otsustega esitatud kaks eelotsusetaotlust, mis saabusid Euroopa Kohtusse 7. ja 8. märtsil 2024, menetlustes

RL (C-185/24),

QS (C-189/24)

versus

Bundesrepublik Deutschland,

EUROOPA KOHUS (teine koda),

koosseisus: koja president K. Jürimäe (ettekandja), Euroopa Kohtu president K. Lenaerts, kohtunikud M. Gavalec, Z. Csehi ja F. Schalin,

kohtujurist: M. Szpunar,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– Saksamaa valitsus, esindajad: J. Möller ja R. Kanitz,

* Kohtumenetluse keel: saksa.

[i] Käesoleval kohtuasjal on väljamõeldud nimi. See ei vasta ühegi menetlusosalise tegelikule nimele.

– Taani valitsus, esindajad: D. Elkan, M. Jespersen ja C. Maertens,

– Prantsuse valitsus, esindajad: R. Bénard ja O. Duprat-Mazaré,

– Itaalia valitsus, esindaja: G. Palmieri, keda abistasid *avvocati dello Stato* L. D'Ascia ja D. G. Pintus,

– Austria valitsus, esindajad: A. Posch, J. Schmoll ja M. Kopetzki,

– Soome valitsus, esindaja: H. Leppo,

– Euroopa Komisjon, esindajad: A. Katsimerou ja B. Schima,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

kohtuotsuse

1 Eelotsusetaotlused käsitlevad Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta määruse (EL) nr 604/2013, millega kehtestatakse kriteeriumid ja mehhanismid selle liikmesriigi määramiseks, kes vastutab mõnes liikmesriigis kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku esitatud rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest (ELT 2013, L 180, lk 31; edaspidi „Dublini III määrus"), artikli 3 lõike 2 teise lõigu tõlgendamist.

2 Taotlused on esitatud kohtuvaidlustes kahe Süüria kodaniku ja Bundesrepublik Deutschlandi (Saksamaa Liitvabariik) vahel seoses otsustega, millega jäeti rahuldamata nende varjupaigataotlused ja anti korraldus saata nad Itaaliasse välja.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

3 Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta") artikkel 4 näeb ette:

„Kedagi ei tohi piinata ega ebainimlikult või alandavalt kohelda ega karistada."

4 Dublini III määruse põhjendustes 4 ja 5 on märgitud:

„(4) Tampere kohtumise järeldustes tõdetakse ka, et Euroopa ühine varjupaigasüsteem peaks lühiajaliselt hõlmama selget ja toimivat menetlust varjupaigataotluse läbivaatamise eest vastutava liikmesriigi määramiseks.

(5) Selline menetlus peaks põhinema liikmesriikide ja asjaomaste isikute seisukohast erapooletutel ja õiglastel alustel. Eelkõige peaks see võimaldama kiiresti määrata vastutav liikmesriik, et tagada tegelik juurdepääs rahvusvahelise kaitse andmise menetlusele ja mitte seada ohtu rahvusvahelise kaitse taotluste kiire menetlemise eesmärki."

5 Määruse artikli 3 „Juurdepääs rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise menetlusele“ lõigetes 1 ja 2 on sätestatud:

„1. Liikmesriigid vaatavad läbi selliste kolmanda riigi kodanike või kodakondsuseta isikute rahvusvahelise kaitse taotlused, kes taotlevad rahvusvahelist kaitset mõne liikmesriigi territooriumil, sealhulgas piiril või transiidialal. Taotluse vaatab läbi üks liikmesriik, kelleks on III peatükis sätestatud kriteeriumide kohaselt vastutav liikmesriik.

2. Kui käesolevas määruses loetletud kriteeriumide põhjal ei saa vastutavat liikmesriiki määrata, vastutab taotluse läbivaatamise eest esimene liikmesriik, kellele rahvusvahelise kaitse taotlus esitati.

Kui taotlejat ei ole võimalik üle anda liikmesriigile, kes algselt määrati vastutavaks, sest on piisavalt alust arvata, et selle taotluse läbivaatamise menetluses on süsteemsed vead [mõiste „süsteemsed vead“ asemel on edaspidi kasutatud täpsemat vastet „süsteemsed puudused“] ning taotlejate vastuvõtutingimused selles liikmesriigis võivad endaga kaasa tuua ebainimliku või alandava kohtlemise [harta] artikli 4 tähenduses, jätkab vastutava liikmesriigi kindlaksmääramise menetlust läbi viiv liikmesriik III peatükis sätestatud kriteeriumide kontrollimist, et teha kindlaks, kas üks järgmistest kriteeriumidest võimaldab määrata mõne muu liikmesriigi vastutavaks liikmesriigiks.

Kui üleandmine ei ole võimalik käesoleva lõike alusel ühelegi liikmesriigile III peatükis sätestatud kriteeriumide alusel või esimesele liikmesriigile, kus taotlus esitati, saab vastutava liikmesriigi kindlaksmääramise menetlust läbi viivast liikmesriigist vastutav liikmesriik.“

Saksa õigus

6 Varjupaigaseaduse (Asylgesetz) 2. septembril 2008 avaldatud redaktsioonis (*BGBl.* 2008 I, lk 1798) (viimati muudetud 19. detsembri 2023. aasta seaduse (*BGBl.* 2023 I, nr 382) artikliga 1) on § 29 lõikes 1 ette nähtud:

„Varjupaigataotlus on vastuvõetamatu, kui

1. varjupaigamenetluse läbiviimise eest on vastutav teine riik

a) tulenevalt [Dublini III määrusest]

[…]“.

Põhikohtuasjad ja eelotsuse küsimused

7 RL ja QS on kaks Süüria kodanikku. Nad esitasid Saksamaal varjupaigataotluse vastavalt 30. detsembril 2021 ja 15. veebruaril 2022.

8 Eurodaci andmebaasis sisalduva teabe põhjal määrati kahe varjupaigataotluse läbivaatamise eest vastutavaks liikmesriigiks Itaalia Vabariik.

9 Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (föderaalne rände- ja pagulasamet, Saksamaa) (edaspidi „föderaalamet“) palus seega Itaalia Vabariigil RLi ja QSi vastu võtta. Sellele palvele ei vastatud.

10 Seejärel jättis föderaalamet 31. märtsi ja 19. aprilli 2022. aasta otsustega RLi ja QSi varjupaigataotlused varjupaigaseaduse (muudetud 19. detsembri 2023. aasta seadusega) § 29 lõike 1 punkti 1 alapunkti a alusel vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata põhjendusel, et nende varjupaigataotluste läbivaatamise eest vastutab Itaalia Vabariik. Samuti andis ta korralduse need taotlejad Itaaliasse välja saata.

11 RL ja QS esitasid mõlemad nende otsuste peale kaebused Verwaltungsgericht Düsseldorfile (Düsseldorfi halduskohus, Saksamaa). See kohus andis 25. ja 29. aprilli 2022. aasta määrustega nendele kaebustele peatava toime. 11. ja 13. mai 2022. aasta kohtuotsustega tühistas ta nimetatud otsused.

12 Saksamaa Liitvabariik esitas nende kohtuotsuste peale apellatsioonkaebused Oberverwaltungsgericht für das Land Nordrhein-Westfalenile (Nordrhein-Westfaleni liidumaa kõrgeim halduskohus, Saksamaa), kes esitas eelotsusetaotlused.

13 Ajal, mil apellatsioonimenetlused olid pooleli, saatis Itaalia Dublini üksus 5. detsembril 2022 kõigile Dublini üksustele ringkirja. See kiri oli sõnastatud järgmiselt:

„Teatame Teile, et äkiliselt tekkinud tehnilistel põhjustel, mis on seotud vastuvõturajatiste puudumisega, palutakse liikmesriikidel ajutiselt peatada üleandmine Itaaliale alates homsest, välja arvatud saatjata alaealiste perekonnaga taasühinemise juhtudel.

Hiljem esitatakse muu üksikasjalikum teave peatamise kestuse kohta.“

14 Itaalia Dublini üksus saatis 7. detsembril 2022 teise ringkirja. Selle kiri sisaldas järgmist teavet:

„Kirjutan täiendavalt varasemale 5. detsembri teatele, mis käsitleb üleandmiste peatamist – välja arvatud alaealiste perekonnaga taasühinemise juhtumid –, mis on seotud vastuvõturajatiste puudumisega.

Võttes arvesse nii mere- kui ka maismaapiiridele saabuvate isikute suurt arvu, anname Teile teada vajadusest vaadata läbi kolmandate riikide kodanike vastuvõtmise ajakava, arvestades ka olemasolevate vastuvõtukohtade puudumist.“

15 Eelotsusetaotlused esitanud kohus jättis 21. juuni 2023. aasta määrustega käesoleva kohtuotsuse punktis 12 nimetatud apellatsioonkaebused rahuldamata. Ta leidis, et RLi ja QSi varjupaigataotluste läbivaatamise eest oli Dublini III määruse artikli 3 lõike 2 kolmanda lõigu kohaselt saanud vastutavaks Saksamaa Liitvabariik, kuna neid taotlejaid ei olnud võimalik Itaaliale üle anda.

16 Bundesverwaltungsgericht (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim halduskohus) tühistas need kohtumäärused ning saatis kohtuasjad uueks läbivaatamiseks ja uue otsuse tegemiseks tagasi eelotsusetaotlused esitanud kohtule.

17 Sellega seoses märgib eelotsusetaotlused esitanud kohus, et Dublini III määruse sätete kohaselt on kõnealuste varjupaigataotluste läbivaatamise eest vastutav liikmesriik Itaalia Vabariik. Need taotlused oleks seega saanud jätta vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata, välja arvatud juhul, kui Saksamaa Liitvabariigist on saanud selle määruse artikli 3 lõike 2 teise ja kolmanda lõigu alusel

vastutav liikmesriik, kuna Itaalias esinevad varjupaigamenetluses ja rahvusvahelise kaitse taotlejate vastuvõtutingimustes „süsteemsed puudused“, millega kaasneb harta artikli 4 tähenduses ebainimliku või alandava kohtlemise oht.

18 Eelotsusetaotlused esitanud kohus leiab aga, et on vaja selgitada mõistet „süsteemsed puudused“ nimetatud määruse artikli 3 lõike 2 teise lõigu tähenduses. Tal on tekkinud küsimus, kas vastutava liikmesriigi keeldumised võtta rahvusvahelise kaitse taotlejaid vastu või tagasi määramata aja jooksul, välja arvatud üksikud individuaalsed juhtumid, kujutavad endast süsteemseid puudusi.

19 Eelotsusetaotlused esitanud kohtu arvates tuleb sellele küsimusele vastata jaatavalt. Ta leiab, et kuna Itaalia Vabariik keeldus tahtlikult varjupaigataotlejaid vastu või tagasi võtmast, keeldus ta sellega võimaldamast teostada õigust varjupaigamenetlusele ja vastuvõtule.

20 Juhuks kui sellele küsimusele tuleb siiski vastata eitavalt, soovib eelotsusetaotlused esitanud kohus veel teada, kuidas ta saab hinnata süsteemsete puuduste esinemist olukorras, kus vastutav liikmesriik keeldub varjupaigataotlejaid vastu või tagasi võtmast. Sellisel juhul oleks võimatu koguda varjupaigamenetluse ja varjupaigataotlejate vastuvõtutingimuste kohta objektiivseid, usaldusväärseid, täpseid ja nõuetekohaselt ajakohastatud andmeid, mis on sellise hinnangu andmiseks vajalikud.

21 Selles olukorras otsustas Oberverwaltungsgericht für das Land Nordrhein-Westfalen (Nordrhein-Westfaleni liidumaa kõrgeim halduskohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas [Dublini III määruse] artikli 3 lõike 2 teist lõiku tuleb tõlgendada nii, et alguses vastutavaks määratud liikmesriigi varjupaigamenetluses ja taotlejate vastuvõtutingimustes esineb süsteemseid puudusi, millega kaasneb ebainimliku või alandava kohtlemise oht [harta] artikli 4 tähenduses, kui tulenevalt sellest, et riigi tasandil on tehtud otsus üleantavate isikute vastuvõtmine peatada, keeldub liikmesriik põhimõtteliselt varjupaigataotlejaid määramata aja jooksul tagasi/vastu võtmast?

2. Kui esimesele küsimusele vastatakse eitavalt: kas [Dublini III määruse] artikli 3 lõike 2 teist lõiku tuleb tõlgendada nii, et liidu õiguses asjaolude selgitamisele esitatavad nõuded, mille kohaselt tuleb varjupaigamenetluse ja üleantavate taotlejate vastuvõtutingimuste kohta teha kindlaks objektiivsed, usaldusväärsed, täpsed ja nõuetekohaselt ajakohastatud andmed, on vähem ranged, kui taotlust läbivaataval kohtul ei ole võimalik neid andmeid saada, vaid ta saab asjaolusid tuvastada üksnes hüpoteetiliselt, kuna tulenevalt sellest, et riigi tasandil on tehtud otsus üleantavate isikute vastuvõtmine peatada, keeldub asjaomane liikmesriik põhimõtteliselt varjupaigataotlejaid määramata aja jooksul tagasi/vastu võtmast?“

Menetlus Euroopa Kohtus

22 Euroopa Kohtu presidendi 25. aprilli 2024. aasta otsusega liideti kohtuasjad C-185/24 ja C-189/24 kirjaliku ja suulise osa ning kohtuotsuse huvides.

23 Euroopa Kohtu presidendi sama päeva otsusega otsustati menetleda käesolevaid kohtuasju eelisjärjekorras.

24 Euroopa Kohtu president jättis 7. juuni 2024. aasta määrusega rahuldamata eelotsusetaotlused esitanud kohtu taotluse kohaldada käesolevate kohtuasjade puhul kodukorra artikli 105 alusel kiirendatud menetlust.

Eelotsuse küsimuste analüüs

Vastuvõetavus

25 Itaalia valitsus väidab, et teine küsimus on vastuvõetamatu, kuna see põhineb eeldusel, mis on ekslik ja vastuolus vastastikuse usalduse põhimõttega osas, mis puudutab Itaaliale üleandmise peatamise põhjuseid.

26 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt lähtutakse eeldusest, et liidu õiguse tõlgendamist puudutavad küsimused, mille liikmesriigi kohus on esitanud õiguslikus ja faktilises raamistikus, mille ta on määratlenud omal vastutusel ja mille paikapidavuse kontrollimine ei ole Euroopa Kohtu ülesanne, on asjakohased. Euroopa Kohus võib keelduda liikmesriigi kohtu esitatud eelotsusetaotlusele vastamast üksnes juhul, kui on ilmne, et taotletaval liidu õiguse tõlgendusel puudub igasugune seos põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega, kui probleem on hüpoteetiline või kui Euroopa Kohtule ei ole teada vajalikke faktilisi või õiguslikke asjaolusid, et anda talle esitatud küsimustele tarvilik vastus (18. juuni 2024. aasta kohtuotsus Bundesrepublik Deutschland (pagulasseisundi andmise otsuse toime), C-753/22, EU:C:2024:524, punkt 44 ja seal viidatud kohtupraktika).

27 Käesoleval juhul nähtub eelotsusetaotlustest ühemõtteliselt, et teine küsimus puudutab põhikohtuasjade jaoks asjakohaste liidu õigusnormide tõlgendamist. Lisaks, kuna eelotsusetaotlused esitanud kohus määratleb põhikohtuasjade vaidluse õigusliku ja faktilise raamistiku omal vastutusel, ei ole Euroopa Kohtu ülesanne kontrollida eelotsusetaotluse aluseks olevaid eeldusi.

28 Järelikult on teine küsimus vastuvõetav.

Sisulised küsimused

29 Nende kahe küsimusega, mida tuleb analüüsida koos, palub eelotsusetaotlused esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas Dublini III määruse artikli 3 lõike 2 teist lõiku tuleb tõlgendada nii, et järelduse, et selle määruse III peatükis sätestatud kriteeriumide alusel vastutavaks määratud liikmesriigis esineb varjupaigamenetluses ja rahvusvahelise kaitse taotlejate vastuvõtutingimustes süsteemseid puudusi, millega kaasneb harta artikli 4 tähenduses ebainimliku või alandava kohtlemise oht, saab teha ainuüksi põhjusel, et see liikmesriik on ühepoolselt peatanud taotlejate vastu- ja tagasivõtmise. Eitava vastuse korral soovib eelotsusetaotlused esitanud kohus teada, milliste asjaolude alusel saab ta tuvastada selliste puuduste olemasolu sellisel juhul.

30 Sellega seoses on oluline meelde tuletada, et liidu õigus põhineb põhieeldusel, et iga liikmesriik jagab kõikide teiste liikmesriikidega – ja ühtlasi tunnistab, et teised liikmesriigid jagavad ka temaga – teatud hulka ühiseid väärtusi, millel Euroopa Liit rajaneb, nagu on täpsustatud ELL artiklis 2. See eeldus tähendab ja põhjendab liikmesriikidevahelist vastastikust usaldust nende väärtuste tunnustamisel ning seega neid elluviiva liidu õiguse järgimisel, samuti liikmesriikidevahelist vastastikust usaldust selle suhtes, et nende vastavad riigisisesed õiguskorrad

saavad tagada võrdväärse ja tõhusa kaitse hartaga – eelkõige selle artiklites 1 ja 4 – tunnustatud põhiõigustele, mis näevad ette liidu ja selle liikmesriikide ühe põhiväärtuse, nimelt inimväärikuse, mis hõlmab muu hulgas ebainimliku või alandava kohtlemise keeldu (vt selle kohta 19. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Jawo, C-163/17, EU:C:2019:218, punkt 80, ning 29. veebruari 2024. aasta kohtuotsus Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (vastastikune usaldus üleandmise korral), C-392/22, EU:C:2024:195, punkt 43 ja seal viidatud kohtupraktika).

31 Liikmesriikide vastastikuse usalduse põhimõte on liidu õiguses põhjapaneva tähtsusega, kuna see võimaldab luua ja säilitada sisepiirideta ala. Konkreetsemalt on vastastikuse usalduse põhimõtte kohaselt iga liikmesriik kohustatud eelkõige vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala osas eeldama – välja arvatud juhul, kui esineb erandlikke asjaolusid –, et kõik ülejäänud liikmesriigid järgivad liidu õigust ja eriti liidu õiguses tunnustatud põhiõigusi (19. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Jawo, C-163/17, EU:C:2019:218, punkt 81 ja seal viidatud kohtupraktika, ning 29. veebruari 2024. aasta kohtuotsus Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (vastastikune usaldus üleandmise korral), C-392/22, EU:C:2024:195, punkt 44).

32 Seega tuleb Euroopa ühise varjupaigasüsteemi ja eelkõige Dublini III määruse kontekstis eeldada, et igas liikmesriigis koheldakse rahvusvahelise kaitse taotlejaid kooskõlas nõuetega, mis tulenevad hartast, 28. juulil 1951 Genfis allkirjastatud pagulasseisundi konventsioonist (*United Nations Treaty Series*, 189. kd, lk 150, nr 2545 (1954)), mis jõustus 22. aprillil 1954 ja mida on täiendatud 31. jaanuaril 1967 New Yorgis sõlmitud ja 4. oktoobril 1967 jõustunud pagulasseisundi protokolliga, ning Roomas 4. novembril 1950 allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonist (vt selle kohta 19. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Jawo, C-163/17, EU:C:2019:218, punkt 82 ja seal viidatud kohtupraktika, ning 29. veebruari 2024. aasta kohtuotsus Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (vastastikune usaldus üleandmise korral), C-392/22, EU:C:2024:195, punkt 45).

33 Ei saa aga välistada, et praktikas esineb selle süsteemi funktsioneerimisel konkreetses liikmesriigis suuri probleeme, mistõttu on olemas tõsine oht, et rahvusvahelise kaitse taotlejaid koheldakse sellesse liikmesriiki üleandmise korral viisil, mis ei ole kooskõlas nende isikute põhiõigustega (19. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Jawo, C-163/17, EU:C:2019:218, punkt 83 ja seal viidatud kohtupraktika, ning 29. veebruari 2024. aasta kohtuotsus Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (vastastikune usaldus üleandmise korral), C-392/22, EU:C:2024:195, punkt 46).

34 Dublini III määruse artikli 3 lõike 2 teine lõik näeb ette, et rahvusvahelise kaitse taotlejat ei või vastutavale liikmesriigile üle anda, kui on piisavalt alust arvata, et teda ähvardab harta artikli 4 tähenduses ebainimliku või alandava kohtlemise oht süsteemsete puuduste tõttu varjupaigamenetluses ja sellise kaitse taotlejate vastuvõtutingimustes selles liikmesriigis (29. veebruari 2024. aasta kohtuotsus Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (vastastikune usaldus üleandmise korral), C-392/22, EU:C:2024:195, punkt 47). Sellisel juhul saab vastutava liikmesriigi kindlaksmääramise menetlust läbi viiv liikmesriik selle määruse artikli 3 lõike 2 teise ja kolmanda lõigu kohaselt rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest vastutavaks liikmesriigiks, kui ta järeldab pärast selle määruse III peatükis sätestatud kriteeriumide kontrollimist, et taotlejat ei ole võimalik üle anda nende kriteeriumide alusel vastutavaks määratud liikmesriigile ega esimesele liikmesriigile, kellele taotlus esitati (19. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Jawo, C-163/17, EU:C:2019:218, punkt 86).

35 Dublini III määruse artikli 3 lõike 2 teisest lõigust tuleneb aga ühemõtteliselt, et ainult „süsteemsed puudused“, mis „võivad endaga kaasa tuua ebainimliku või alandava kohtlemise [harta] artikli 4 tähenduses“, muudavad rahvusvahelise kaitse taotleja vastutavale liikmesriigile

üleandmise võimatuks. See säte näeb seega ette kaks kumulatiivset tingimust (vt selle kohta 29. veebruari 2024. aasta kohtuotsus Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (vastastikune usaldus üleandmise korral), C-392/22, EU:C:2024:195, punktid 57 ja 58).

36 Esimene neist tingimustest, mis seisneb „süsteemsete puuduste“ olemasolus, on täidetud, kui kõnealused puudused jätkuvad ja puudutavad üldiselt varjupaigamenetlust ja vastuvõtutingimusi, mida kohaldatakse rahvusvahelise kaitse taotlejatele või vähemalt teatavatele rahvusvahelise kaitse taotlejate rühmadele, keda käsitletakse tervikuna (vt selle kohta 29. veebruari 2024. aasta kohtuotsus Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (vastastikune usaldus üleandmise korral), C-392/22, EU:C:2024:195, punkt 59).

37 Lisaks peavad need puudused olema eriti olulised, mis sõltub konkreetse asja kõikidest asjaoludest. See olulisuse määr on saavutatud siis, kui liikmesriigi asutuste ükskõiksuse tagajärjel satuks täielikult riigi abist sõltuv isik olenemata oma tahtest ja isiklikest valikutest nii äärmuslikku materiaalsesse puudusse, et tal ei oleks võimalik rahuldada oma kõige esmasemaid vajadusi, nagu eelkõige enda toitmine, pesemine ja majutamine, ning mis kahjustaks tema füüsilist või vaimset tervist või asetaks ta alandavasse olukorda, mis rikub inimväärikust. Kõnealune olulisuse määr ei saa seega hõlmata olukordi, mida iseloomustab suur vaesus või asjaomase isiku elutingimuste märkimisväärne halvenemine, kui sellega ei kaasne äärmuslikku materiaalset puudust, mis paneb selle isiku sedavõrd raskesse olukorda, et seda võib võrdsustada ebainimliku või alandava kohtlemisega (vt selle kohta 19. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Jawo, C-163/17, EU:C:2019:218, punktid 91–93, ning 13. novembri 2019. aasta kohtumäärus Hamed ja Omar, C-540/17 ja C-541/17, EU:C:2019:964, punkt 39).

38 Teine tingimus, mis seisneb sellise kohtlemise ohu olemasolus, on seega täidetud, kui süsteemsed puudused toovad asjaomasele isikule kaasa ohu, et teda koheldakse vastuolus harta artikliga 4 (vt selle kohta 29. veebruari 2024. aasta kohtuotsus Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (vastastikune usaldus üleandmise korral), C-392/22, EU:C:2024:195, punkt 62).

39 Mis puudutab üleandmisotsuse peale esitatud kaebust menetleva kohtu hinnangut nendele tingimustele, siis nähtub Euroopa Kohtu praktikast, et kui sellel kohtul on andmeid, mille asjaomane isik on esitanud sellise ohu olemasolu tõendamiseks, peab see kohus objektiivsete, usaldusväärsete, täpsete ja nõuetekohaselt ajakohastatud andmete ning liidu õigusega tagatud põhiõiguste kaitse standardi alusel hindama, kas need kaks Dublini III määruse artikli 3 lõike 2 teises lõigus sätestatud tingimust on täidetud (vt selle kohta 19. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Jawo, C-163/17, EU:C:2019:218, punkt 90, ja 30. novembri 2023. aasta kohtuotsus Ministero dell’Interno jt (ühine teabeleht – kaudne tagasi- või väljasaatmine), C-228/21, C-254/21, C-297/21, C-315/21 ja C-328/21, EU:C:2023:934, punkt 136). Lisaks peab see kohus võtma omal algatusel arvesse ka asjakohast teavet, mis on talle teada, et otsustada, kas Dublini III määruse artikli 3 lõike 2 teist lõiku kohaldada (vt selle kohta 29. veebruari 2024. aasta kohtuotsus Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (vastastikune usaldus üleandmise korral), C-392/22, EU:C:2024:195, punkt 77).

40 Sellest kohtupraktikast tuleneb, et – nagu märkisid Euroopa Komisjon ja kõik Euroopa Kohtule seisukohti esitanud valitsused – seda, et varjupaigamenetluses ja vastuvõtutingimustes esineb süsteemseid puudusi, mis seavad taotleja tõsisesse ebainimliku või alandava kohtlemise ohtu, ei saa eeldada ainuüksi seetõttu, et vastutav liikmesriik teatas ühepoolselt ja Euroopa ühisest varjupaigasüsteemist tulenevaid kohustusi eirates, et rahvusvahelise kaitse taotlejate üleandmine tema territooriumile ja seega nende taotlejate vastu- ja tagasivõtmise menetlused on peatatud.

Otse vastupidi, selliste süsteemsete puuduste ja sellise ohu olemasolu saab tuvastada üksnes konkreetse analüüsiga, mis põhineb objektiivsetel, usaldusväärsetel, täpsetel ja nõuetekohaselt ajakohastatud andmetel.

41 Seda tõlgendust kinnitavad Dublini III määruse eesmärgid, milleks on eelkõige kehtestada selge ja toimiv vastutava liikmesriigi määramise menetlus ning vältida varjupaigataotlejate edasiliikumist ühest liikmesriigist teise (30. novembri 2023. aasta kohtuotsus Ministero dell'Interno jt (ühine teabeleht – kaudne tagasi- või väljasaatmine), C-228/21, C-254/21, C-297/21, C-315/21 ja C-328/21, EU:C:2023:934, punkt 141 ja seal viidatud kohtupraktika).

42 Dublini III määruse III peatükis sätestatud kriteeriumide alusel vastutavaks määratud liikmesriik ei saa end lihtsalt ühepoolse teatamisega vabastada vastutusest, mis tal selle määruse kohaselt lasub, kuna selline võimalus tooks kaasa nende kriteeriumide eiramise ja võiks seega seada ohtu selle määrusega kehtestatud süsteemi nõuetekohase toimimise. Lisaks, kui asuda seisukohale, et sellisest ühepoolsest teatest võib järeldada, et varjupaigamenetluses ja taotlejate vastuvõtutingimustes esineb süsteemseid puudusi, mis toovad kaasa tõsise ebainimliku või alandava kohtlemise ohu, mis takistab igasugust rahvusvahelise kaitse taotlejate üleandmist vastutavale liikmesriigile ja millest tuleneb vastutuse üleminek sellelt liikmesriigilt teisele liikmesriigile, kuhu taotlejad on edasi liikunud, võib see innustada taotlejaid jätkama oma rändeteed teise liikmesriiki, mis näib neile pakkuvat soodsamaid tingimusi.

43 Seega ei saa asjaolu, et Dublini III määruse III peatükis sätestatud kriteeriumide alusel vastutavaks määratud liikmesriik peatas ühepoolselt rahvusvahelise kaitse taotlejate vastu- ja tagasivõtmise, iseenesest põhjendada nimetatud määruse artikli 3 lõike 2 teise lõigu alusel tehtud järeldust, et selles liikmesriigis esineb varjupaigamenetluses ja rahvusvahelise kaitse taotlejate vastuvõtutingimustes süsteemseid puudusi, millega kaasneb harta artikli 4 tähenduses ebainimliku või alandava kohtlemise oht.

44 Järelikult isegi sellisel juhul peab üleandmisotsuse peale esitatud kaebust lahendav kohus hindama selliste süsteemsete puuduste ja harta artikli 4 tähenduses ebainimliku või alandava kohtlemise ohu olemasolu käesoleva kohtuotsuse punktides 35–39 meenutatud kohtupraktikas täpsustatud tingimustel.

45 Sellega seoses tuleb eelotsusetaotlused esitanud kohtu küsimusi arvesse võttes lisada, et kuigi see hinnang, mis peab põhinema objektiivsetel, usaldusväärsetel, täpsetel ja nõuetekohaselt ajakohastatud andmetel, hõlmab tingimata tulevikku suunatud vaadet, kuna pädeva kohtu ülesanne on hinnata ohte, mis asjaomasel isikul tekivad üleandmise ajal, varjupaigamenetluses või selle tagajärjel (vt selle kohta 19. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Jawo, C-163/17, EU:C:2019:218, punkt 88, ja 30. novembri 2023. aasta kohtuotsus Ministero dell'Interno jt (ühine teabeleht – kaudne tagasi- või väljasaatmine), C-228/21, C-254/21, C-297/21, C-315/21 ja C-328/21, EU:C:2023:934, punkt 135), ei ole see võimatu ega puhtalt hüpoteetiline.

46 Euroopa Kohtu praktikast tuleneb nimelt, et üleandmisotsuse peale esitatud kaebust menetlev kohus võib sellel hindamisel võtta arvesse kõiki kättesaadavaid dokumente, nagu olenevalt olukorrast rahvusvaheliste valitsusväliste organisatsioonide korrapäraseid ja kooskõlalisi aruandeid, milles viidatakse praktilistele raskustele, mis kaasnevad Euroopa ühise varjupaigasüsteemi kohaldamisega asjaomases liikmesriigis, ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti väljastatud dokumente ning Dublini III määrusega loodud süsteemi rakendamise raames koostatud dokumente ja toimunud teabevahetust (vt analoogia alusel 21. detsembri 2011. aasta

kohtuotsus N. S. jt, C-411/10 ja C-493/10, EU:C:2011:865, punktid 90 ja 91), millest tulenevalt oleks tal võimalik tõendada selliste süsteemsete puuduste ja harta artikli 4 tähenduses ebainimliku või alandava kohtlemise ohu olemasolu.

47 Kõiki eeltoodud põhjendusi arvestades tuleb esitatud küsimustele vastata, et Dublini III määruse artikli 3 lõike 2 teist lõiku tuleb tõlgendada nii, et:

– järeldust, et selle määruse III peatükis sätestatud kriteeriumide alusel vastutavaks määratud liikmesriigis esineb varjupaigamenetluses ja rahvusvahelise kaitse taotlejate vastuvõtutingimustes süsteemseid puudusi, millega kaasneb harta artikli 4 tähenduses ebainimliku või alandava kohtlemise oht, ei saa teha ainuüksi põhjusel, et see liikmesriik on ühepoolselt peatanud taotlejate vastu- ja tagasivõtmise;

– sellise järelduse saab teha üksnes pärast kõikide asjakohaste andmete analüüsimist objektiivsete, usaldusväärsete, täpsete ja nõuetekohaselt ajakohastatud andmete alusel.

Kohtukulud

48 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotlused esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (teine koda) otsustab:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta määruse (EL) nr 604/2013, millega kehtestatakse kriteeriumid ja mehhanismid selle liikmesriigi määramiseks, kes vastutab mõnes liikmesriigis kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku esitatud rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest, artikli 3 lõike 2 teist lõiku

tuleb tõlgendada nii, et

järeldust, et selle määruse III peatükis sätestatud kriteeriumide alusel vastutavaks määratud liikmesriigis esineb varjupaigamenetluses ja rahvusvahelise kaitse taotlejate vastuvõtutingimustes süsteemseid puudusi, millega kaasneb Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 4 tähenduses ebainimliku või alandava kohtlemise oht, ei saa teha ainuüksi põhjusel, et see liikmesriik on ühepoolselt peatanud taotlejate vastu- ja tagasivõtmise;

sellise järelduse saab teha üksnes pärast kõikide asjakohaste andmete analüüsimist objektiivsete, usaldusväärsete, täpsete ja nõuetekohaselt ajakohastatud andmete alusel.

Allkirjad